

”SKOLĒNI UN NAUDA”

2014. gada 9. jūlijā plkst. 13.00 – 14.00 Rīgā,

Latvijas Universitātes Mazajā aulā

Pasākuma darba kārtība:

1. LU prorektora prof. A.Kangro uzruna.
2. LR Izglītības un zinātnes ministrijas Departamenta direktora vietniece izglītības statistikas un finanšu plānošanas jomā L.Bucenieces uzruna.
3. VIAA Eiropas Savienības Izglītības programmu departamenta direktore E.Kivriņas uzruna.
4. OECD Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas SSNP 2012 (PISA 2012) finanšu moduļa pirmo rezultātu prezentācija. Ziņo OECD PISA pētījuma vadītājs Latvijā prof. A.Kangro.
5. Pētījuma veicēju un pasūtītāju atbildes uz žurnālistu un citu klātesošo jautājumiem.

Pētījums veikts Eiropas Sociālā fonda finansētā projekta Atbalsts izglītības pētījumiem Nr. 2011/0011/1DP/1.2.2.3.2/11/IPIA/VIAA/001 ietvaros

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Skolēnu kompetence finanšu jomā starptautiskā salīdzinājumā: OECD PISA 2012 finanšu moduļa pirmie rezultāti un secinājumi

1. Latvija kopā ar 13 OECD valstīm un 5 partnervalstīm laikā no 2010. līdz 2014.gadam sekmīgi piedalījusies arī OECD Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas kārtējā cikla (OECD PISA 2012) finanšu modulī un ieguvusi mūsu 15 gadus veco skolēnu finanšu kompetences starptautisku salīdzinošu novērtējumu valsts, skolas, ģimenes un skolēna līmeņa faktoru kontekstā.
2. Finanšu modulis OECD PISA ietvaros tika izstrādāts pirmoreiz un piedāvāts pētījuma dalībvalstīm kā izvēles modulis. Finanšu kompetences jomā OECD PISA 2012 ir pirmais liela mēroga starptautisks pētījums pamatskolas beigu vecumā.
3. PISA 2012 finanšu modulī Latvijā statistiskajā izlasē tika iekļauti un piedalījās 970 skolēni no 215 izglītības iestādēm un šo iestāžu vadītāji (84% piecpadsmitgadīgo pētījuma dalībnieku bija no 9. klasēm, 12 % no 8. klasēm, 4% no 7. un 10. klasēm).
4. Latvijas skolēnu kompetence finanšu jomā (501 punkts) pilnībā atbilst OECD valstu skolēnu vidējām līmenim pētījumā (500 p.). Latvijas skolēnu vidējie sasniegumi nav statistiski nozīmīgi atšķirīgi no ASV (492 p.) un Polijas (510p.) skolēnu sasniegumiem.
5. Augstāko sasniegumu grupu veido Šanhaja (Ķīna)(603 p.), Beļģija (flāmu)(541 p.), Igaunija (529 p.), Austrālija (526 p.), Jaunzēlande (520 p.), Čehija (513 p.). Jāatzīmē, ka divi visaugstākie sasniegumi tomēr nav valstu vidējie rādītāji, bet parāda tikai Šanhajas pilsētas un Beļģijas vienas daļas skolēnu sasniegumus.
6. Zemāki par OECD vidējo līmeni (kuram šajā pētījumā atbilst Latvijas, Polijas un ASV skolēnu sasniegumi) ir sasniegumi Krievijas (486p.) un tādu OECD valstu kā Francijas (486p.), Slovēnijas (485p.), Spānijas (484p.), Izraēlas (476p.), Slovākijas (470p.), Itālijas (466p.) skolēniem.
7. Pētījumā tika definēti 5 finanšu kompetences līmeņi. Kopumā 15% OECD valstu skolēnu nav sasnieguši 2.līmeni, savukārt, augstākā – 5.līmeņa uzdevumus atrisina 10% skolēnu.
8. Latvijā otro līmeni nerasniedz 10% skolēnu, augstākās grūtības pakāpes (5.līmeņa) uzdevumus sekmīgi atrisina 5% mūsu skolēnu. Tātad mums ir relatīvi neliels skolēnu ar zemiem sasniegumiem skaits un šajā salīdzinājumā mēs esam pat ceturtnie labākie – tūlīt aiz Šanhajas, Igaunijas un Beļģijas. Toties izcilo sasniegumu relatīvais skaits mums ir zemāks nekā vidēji OECD valstīs. Šie fakti ir saistīti arī ar analogisku situāciju mūsu skolēnu kompetenču sadalījumā lasīšanā, matemātikā un dabaszinātnēs, jo šis pētījums konstatē

relatīvi stipru korelāciju starp skolēna sasniegumiem matemātikā, lasīšanā un finansēs. Tātad skolēnu ar augstiem sasniegumiem relatīvā skaita palielināšana ir mūsu izglītības sistēmas uzdevums gan finansēs, gan matemātikā, gan lasīšanā.

9. Meiteņu un zēnu sasniegumu atšķirības finanšu jomā šajā pētījumā ir nelielas (vai arī to nav) visās valstīs. Latvijā meiteņu sasniegumi (506p.) tikai nedaudz pārsniedz zēnu (495p.) sasniegumus. Starptautiskā analīze parāda, ka vairumā valstu (to skaitā arī Latvijā) pie vienādiem sasniegumiem lasīšanā un matemātikā zēnu sasniegumi finanšu jomā būtu nedaudz augstāki nekā meitenēm. Tātad zēniem labāk risināt finanšu uzdevumus traucē vājāka lasītprasme (t.i. prasme uzmanīgi lasīt un saprast tekstu, saskatīt tajā būtisko informāciju, kura nepieciešama uzdevuma atrisināšanai utt.) un dažkārt arī vājāka matemātikas kompetence nekā meitenēm.
10. Arī šis pētījums visās dalībvalstīs konstatēja sakarību starp skolēna sasniegumiem finanšu jomā un ģimenes sociālekonomisko stāvokli (SES) – augstāka ģimenes ekonomiskā, sociālā un kultūras statusa indeksa vērtība (vecāku izglītības līmenis (vismaz vienam no vecākiem ir augstākā izglītība), profesija, izglītības, kultūras un materiālie resursi mājās) ir saistīta ar vidēji augstākiem skolēna sasniegumiem testā. Latvijā šī saistība bija nedaudz mazāka nekā vidēji OECD valstīs, tātad varam uzskatīt, ka mūsu izglītības sistēma spēj zināmā mērā nedaudz labāk nodrošināt vienlīdzīgas izglītības iespējas skolēniem no dažādām ģimenēm.
11. Ģimenes ietekme uz skolēnu sasniegumiem izpaužas arī tādējādi, ka diskusijas ar vecākiem par naudas lietām ir saistītas ar augstākiem sasniegumiem.
12. Skolēnu sasniegumi skolās ar latviešu mācību valodu (504p.) un skolās ar krievu mācību valodu (499p.) nav statistiski nozīmīgi atšķirīgi.
13. OECD PISA 2012 skolēnu finanšu kompetences moduļa ietvarstruktūra un tai atbilstošie uzdevumi ir daudz mazāk vienveidīgi ietverti dažādu pētījuma dalībvalstu mācību saturā nekā, piemēram, tas ir matemātikas jomā. To pierāda gan skolas direktoru, gan skolēnu aptaujas. Uz jautājumu par finanšu izglītības pieejamību pamatskolā noliedzoši atbild pat 84% skolu direktoru Spānijā, vismazākais atbilžu „finanšu izglītība nav pieejama” skaits ir Slovākijā (16%). Arī pat valstīs ar augstiem skolēnu sasniegumiem ir liels to direktoru relatīvais skaits, kuri uzskata ka finanšu izglītība pamatskolā nav pieejama – Igaunijā 78%, Šanhajā 51%, Latvijā tā domā 28% skolu vadītāji. Ne vairāk kā 40%- 50% skolēnu apstiprina, ka viņi skolā vai dažādos pasākumos un projektos ārpus tās ir mācījušies rīkoties ar naudu. Vēl daudz mazāk apstipriņošu atbilžu ir uz jautājumu – vai skolēni to ir mācījušies speciālā mācību priekšmetā vai nodarbībās par savu finanšu pārvaldīšanu. 19%

Latvijas skolēnu pat apgalvo, ka viņi nevienā no minētajiem veidiem nav mācījušies, kā rīkoties ar savu naudu. Šķiet pārsteidzoši, ka tieši šo skolēnu sasniegumi finanšu testā ir visai augsti, lai gan jāņem vērā arī tas, ka viņiem ir augsti sasniegumi arī matemātikā, lasīšanā un arī relatīvi augsts ģimenes SES.

14. Mūsaprāt, 13.p. minētie fakti liecina par pētījumā ietvertās finanšu jomas integrēto (starpniecisku) raksturu skolā. Finanšu jomā svarīgas arī neformālā veidā iegūtās zināšanas un prasmes (savs bankas konts un debetkarte, sarunas ar vecākiem par naudas lietām, ģimenes budžetu, ģimenes atpūtas brauciena izdevumu kopīga plānošana, savas naudas iekrāšanas un tērēšanas paradumi un tml.).
15. OECD PISA 2012 finanšu moduļa uzdevumu sadalījums pēc to konteksta liecina, ka 30 uzdevumi ir saistīti ar mājas, ģimenes un privātajām situācijām (kā man rīkoties ar savu naudu), bet tikai 10 uzdevumi ar sabiedrības dzīves, izglītības un darba situācijām. Tas varētu būt vēl viens iemesls zināmai neskaidrībai par šādas tematikas vietu mācību saturā. Katrā ziņā, jau tikai pirmais ieskaits Latvijas Sociālo zinību priekšmeta pamatskolā mācību standartā un paraugprogrammā liecina, ka šī personīgo finanšu tematika tajā ir pārstāvēta daudz mazākā proporcijā. Protams, kā liecina arī skolēnu aptauja, ir arī citi mācību priekšmeti, kur to zināmā mērā var apgūt (iespējams matemātika, mājturība u.c.).
16. Finanšu jomas tēmu integrācija dažādos mācību priekšmetos, atbilstošu mācību materiālu izstrāde un skolotāju metodiskie semināri, tēmu iekļaušana skolotāju tālākizglītībā un izglītībā ir aktuāls jautājums.
17. Skolēnu augstāki sasniegumi šajā zināmā mērā specifiskajā jomā ir saistīti arī ar tādām praktiskām darbībām kā sava bankas konta un debetkartes esamība (un, domājams, arī darbošanos ar to). Šeit gan jāņem vērā, ka tas ir saistīts ar ģimenes SES un noteikumiem valstī par šo finanšu produktu izmantošanu piecpadsmit gadu vecumā.
18. Mums ir svarīgi palīdzēt jauniešiem izprast finanšu jautājumus, jo jaunākās paaudzes varētu saskarties ar arvien vairāk sarežģītiem finanšu produktiem un pakalpojumiem. Šodienas skolēniem būs jāuzņemas vairāk finanšu risku pieaugušā vecumā, nekā viņu vecākiem. Tāpēc ir nepieciešams atbilstoši analizēt un pilnveidot mācību saturu un metodes, kā arī iesaistīt izglītības procesā speciālistus no finanšu iestādēm un nevalstiskajām organizācijām.